

УДК 94(47+57)«1979/1989»:159.944.4
DOI: 10.31651/2076-5908-2025-3-112-117

Юрій ПРИСЯЖНИЮК

*доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України
Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8324-4681>
e-mail: yu-prysyazhnyuk@ukr.net*

Владислав ЗАЙКА

*аспірант кафедри історії України Черкаського національного
університету ім. Б. Хмельницького, м. Черкаси, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7147-0694>
e-mail: vladzayika@gmail.com*

ВІЙНА В «АФГАНІ» ЯК ДЖЕРЕЛО ТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСУ (на матеріалах епістолярної спадщини жителів Жашківщини)

***Анотація.** Метою статті є комплексний аналіз / синтез соціальних проблем, зумовлених морально-етичними та психологічними травмами воїнів-«афганців», їхніх рідних, що були спричинені подіями радянсько-афганської війни й виявлялися в спілкуванні як під час інтервенції, так і після її завершення – через роки й десятиліття. **Наукова новизна.** Уперше комплексно проаналізовано опубліковані матеріали: листи, спогади та інтерв'ю жителів окремо взятого регіону – Жашківщини. Мова йде про тих колишніх рядових і молодших командирів радянської армії, яких у повсякденні прийнято називати «афганцями». Їхні реальні переживання – травматичні стреси – висвітлено в контексті фіксації прояву цих почуттів саме в епістолярній спадщині. На думку авторів, документальні та усноісторичні свідчення усебічно й «відверто» репрезентують долі військовослужбовців, котрим довелося пройти крізь ризики, страх, а інколи й справжнє пекло радянсько-афганської війни 1979–1989 рр. Доведено: потрясіння й травми, що випали на долю «афганців», спонукають багато в чому інакше оцінювати ті події, аніж це прийнято традиційно трактувати в історіографії та дидактичній літературі. **Висновки.** Війна в Афганістані мала гібридний характер, хоча про це не прийнято було говорити. Відомості про неї були обмеженими, що характерно для політики комуністичного керівництва СРСР узагалі. Населення України (УРСР) мало що знало. Справа була організована так, що вестти мову про бойові дії та жахіття війни людям також не хотілося. Солдати й сержанти, які поверталися зі служби, не надто прагнули щось розповідати. Одна з причин такого «замовчування» – намагання правлячого режиму зберегти політичну стабільність у суспільстві. Тож, мало хто був зацікавлений у поширенні інформації про те, що насправді відбувалося «за річкою». Між тим, приховувати все не вдавалося, бо стан напруження, перманентний стрес, що його доводилося переживати тисячам військовослужбовців, важко було приховати. Надто тим, які неодноразово побували на межі життя й смерті, зазнали катувань, скалічили. Не краще виглядала психологічна ситуація з рідними, які отримували сповіщення про смерть чи каліцтво своїх дітей, батьків. Спираючись на унікальні періоджерела, автори показали набагато більший масштаб людської трагедії, ніж це вважалося раніше.*

***Ключові слова:** війна, стрес, потрясіння, молодь, покоління, історіографія, Жашківщина, УРСР.*

Yuriy PRYSIAZHNIUK

*Doctor of Sciences (History), Professor, Professor of the Department of History
of Ukraine, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8324-4681>
e-mail: yu-prysyazhnyuk@ukr.net*

Vladyslav ZAYIKA

*Postgraduate Student, Department of History of Ukraine,
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Cherkasy, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-7147-0694>
e-mail: vladzayika@gmail.com*

THE SOVIET-AFGHAN WAR AS A SOURCE OF TRAUMATIC STRESS (Based on the epistolary heritage of residents of the Zhashkiv region)

Abstract. *The purpose of this article is a comprehensive analysis and synthesis of the social problems caused by the moral, ethical, and psychological traumas experienced by Afghan War veterans and their families. These traumas were triggered by the events of the Soviet-Afghan War and manifested in communication both during the intervention and after its end – across years and even decades. **Scientific novelty.** In this article, published materials – letters, memoirs, and interviews of residents of the Zhashkiv region – are comprehensively analyzed for the first time. The focus is on former enlisted soldiers and junior commanders of the Soviet Army, commonly referred to as «Afghans» – the term used in the USSR for those who served in the Afghan War. Their actual experiences – traumatic stresses – are presented in the context of documenting the expression of these emotions specifically in their epistolary heritage. According to the authors, documentary and oral-historical evidence openly and thoroughly represents the fates of the servicemen who had to endure risks, fear, and at times the hell of the Soviet-Afghan War of 1979–1989. It is demonstrated that the shocks and traumas experienced by the «Afghans» lead to a significantly different understanding of those events than is customary in «official» historiography and didactic literature. **Conclusions.** The war in Afghanistan had a hybrid character, although this was not acknowledged at the time. Information about it was restricted – a typical feature of the policies of the communist leadership. The population of Ukraine (the Ukrainian SSR) knew very little. The situation was arranged in such a way that people were reluctant to talk about combat operations or the horrors of war. Soldiers and sergeants returning from service – the «Afghans» – were also not particularly inclined to share their experiences. One of the reasons for this was the regime's desire to keep political stability in society. As a result, few were interested in spreading information about what was actually happening across the border, in Afghanistan. Nevertheless, it was impossible to conceal everything, because the state of tension and the permanent stress that thousands of servicemen had to endure could hardly be hidden – especially by those who had repeatedly been on the verge of life and death, had suffered torture, or had been maimed. The psychological situation was no better for the relatives who received notifications about the death or injury of their children or parents. Drawing on unique primary sources, the authors reveal a much broader scale of tragedy than was previously assumed.*

Key words: war, stress, shock, youth, generation, historiography, Zhashkiv region, Ukrainian SSR.

Постановка проблеми. Події, які ввійшли в історію під назвою «Радянсько-афганська війна 1979–1989 рр.», відносно рідко привертала увагу професійних істориків. Річ у тім, що з розпадом СРСР у 1991 р. політичний інтерес до цієї тематики помітно знизився. Його природно витіснили запити на, так би мовити, «національну історію». Між тим, процеси суспільної трансформації й, зокрема, помітна рефлексія провідних «гравців світу» на активізацію глобалізаційних перетворень у наступні десятиліття, переконливо засвідчили, що наказ керівництва колишнього Радянського Союзу на вторгнення в Афганістан, уся неоголошена війна, що тривала ціле десятиліття, потребує глибокого аналізу та всебічного (пере)осмислення. Незважаючи на появу низки праць, навіть при першому знайомстві з цією проблематикою, виникає чимало нових питань, зокрема антропологічного, точніше морально-психологічного характеру.

У тій війні військовослужбовці з УРСР (як громадяни СРСР) брали участь вимушено. Почуття причетності до «захисту рідної землі» в них спостерігалось досить однозначно, проте виникало воно суто на ідеологічно-пропагандистських засадах.

Для того, аби напрацювати оптимальний алгоритм комплексного дослідження цієї все ще дратівливої для багатьох сучасників теми, варто звернути увагу на суб'єктивне сприйняття подій, що їх можна окреслити природною психологічною та фізіологічною реакцією людей – і учасників війни, і їхніх родичів на батьківщині – на новини з далекого «Афгану». Мова має йти про сюжети невтішні, сумні, трагічні, хоча варто брати до уваги й загальний контекст листування та персональної комунікації з тими, хто приїздив у відпустку, повертався з війни живим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Їх можна поділити на умовні дві групи. Перша з них охоплює ті публікації, що так чи так присвячені проблемам (пост)травматичних стресів військовослужбовців радянсько-афганської війни, їхніх рідних. Вона відносно менша за обсягом і привертає наш інтерес у першу чергу. Ключовим тут є пізнавальний аспект – чи стосується проблематика «афганського синдрому» лише

військових, тобто тих, хто безпосередньо пережив жахи війни [1]? У межах пропонованої студії, аби досягнути феномен травматичного стресу, мова йде про всіх причетних, тобто не лише тих, хто перебував, кажучи образно, «на фронті, а й у тилу» [2]. Друга група праць набагато численніша й торкається самого збройного конфлікту, що тривав, як відомо, майже десять років (з 25 грудня 1979 р. – до 15 лютого 1989 р.) [3, с. 6 та ін.]. Її автори використовують фрагментарно, здебільшого для «масштабування» знань про людську трагедію в межах усієї України, колишнього СРСР.

Особливо важливими для нас є висновки розвідок, що виконувалися на системній основі, з залученням різних видів джерел, зокрема й епістолярних, а також результатів усноісторичних (соціологічних) досліджень. Певну цінність становлять матеріали, що побачили світ на сторінках періодичних видань, у яких ідеться про введення Обмеженого контингенту радянських військ (ОКРВ) в Афганістан, вимушену участь у черговому злочині кремля військовослужбовців із УРСР, власне українців. Додамо, що в окремих публікаціях, у тому числі закордонних, автори наважувалися на сміливі порівняння дещо іншого характеру, мовляв, «афганці – так само підневільний Москві народ, як українці в СРСР, і перемога афганських повстанців мала наблизити крах «імперії зла» [4, с. 242]. Власне друкувати «більшу правду» про жахи, а отже, пережиті потрясіння та перенапруження, було характерно саме для видань, які виходили в країнах Європи, США, Канаді. Попри те, що основний ідеологічний вектор таких публікацій був спрямований на критично-осудливе тлумачення радянської присутності в цій азійській країні, у них чітко простежувалося лихо, що персонально торкнулося багатьох людей.

До останніх досліджень та, відповідно, публікацій, присвячених тематиці травматичного стресу учасників радянсько-афганської війни та їхніх рідних, належать праці О. Кавалькова, О. Куценка, І. Коміренко, Т. Кузьо та ін.

Метою статті є комплексний аналіз / синтез соціальних проблем, зумовлених морально-етичними та психологічними травмами воїнів-«афганців», їхніх рідних, що були спричинені подіями радянсько-афганської війни й виявлялися в спілкуванні як під час інтервенції, так і після її завершення – через роки й десятиліття.

Виклад основного матеріалу. Вторгнення військового контингенту колишнього СРСР в Афганістан у 1979 р., як і багато інших воєнних конфліктів сучасності (епохи модерності), розпочалося за логікою гібридної війни. Неправди, що лунала з вуст високопосадовців (чого лише варті розмови про сам статус «воїнів-інтернаціоналістів»), не бракувало. Унаслідок цього тривалий час широкий людський загаль, українська громадськість мало що знали про реальний стан справ у тій далекій азійській країні.

Зазвичай медіа подавали обмежену за обсягом, викривлену інформацію. Вони повідомляли про якісь штучно сфабриковані події, далекі від історичної дійсності. Скажімо, газетярі періодично друкували новини та світлини про те, як у передмісті Кабулу радянські військовослужбовці в парадних мундирах висаджували разом із афганськими дітьми саджанці дерев. І нібито жодної війни. Потрібно визнати, що така державна політика загалом забезпечувала очікуваний результат – у масовій свідомості населення події в Афганістані відбивалися настільки викривлено, що про збройний конфлікт як такий мова заходила рідко. Проведені серед молоді 1980-х рр. анкетування підтверджують це «достатньо однозначно» [5, с. 3].

У нашому дослідженні використано матеріали відразу двох усно-історичних студій. Одна була проведена в 2022 р. на Черкащині, у рамках всеукраїнських конкурсних робіт. Вона торкалася проблем соціально-політичних уявлень та переконань тогочасної молоді. Друга – раніше, орієнтовно в першій половині 2010-х рр. Мова йшла про локальний регіон, точніше жителів сільської місцевості колишнього Жашківського району Черкаської області. До числа опитуваних тоді потрапили й окремі громадяни, що мешкали поблизу адміністративних меж Жашківщини.

Кільком ентузіастам, які поставили перед собою мету зібрати якомога більшу кількість автентичних свідчень, удалося отримати справді численну інформацію про 157 (з 204) колишніх учасників війни [6, с. 55]. У багатьох респондентів тоді було взято персональні інтерв'ю. Майже всі ці люди представляли колишніх військовослужбовців, які служили

«за річкою»* [6, с. 144 та ін.]. Під керівництвом кандидата історичних наук Степана Горошка матеріали вдалося належно опрацювати й опублікувати (створити щось подібне в інших регіонах історикам вдавалося вкрай рідко). Варто лише додати, що Жашківський район виявився одним із тих в УРСР, які найбільше «делегували» своєї молоді на ту неоголошену війну [7].

Ми не ставили за мету всебічно характеризувати контингент колишніх військовослужбовців – нашу увагу привернув лише їхній внутрішній світ. Принагідно зазначимо, що абсолютна їхня більшість (92%) репрезентована сільськими хлопцями й дівчатами («простими людьми», переважно вихідцями з колгоспного середовища) [2]. При цьому чоловіки становлять майже 97% від загального числа опитаних.

Щодо джерельної бази розвідки, то варто уточнити, що більшість залучених матеріалів мають, так би мовити, «мирний характер». Юнаки, потрапляючи у вир «незваної» війни, зазвичай писали про «нормальну службу», часто згадували «гражданку». Ностальгія за батьківською оселею, рідними людьми була досить великою, звідси можна пояснити ту радість, яку вони відчували, коли з захопленням писали про випадкові, але такі приємні та зворушливі зустрічі з земляками на чужині. І, навпаки, сумували, коли з тими ж земляками «доводилося розлучатися» [6, с. 132]. І все ж варто додати, що листи «з війни» повною мірою не відображали реальної картини «обпаленого війною Афгану» [6, с. 141]. Є достатньо підстав вважати, що про багато чого з пережитого військові не писали, далеко не про все розповідали після повернення. Юнакам не хотілося (як це підтверджують численні джерела) «дивитися в очі матерям своїх загиблих друзів», розповідати їм напівправду про пережите, тим самим травмувати, «вкорочувати віку батькам і найріднішим людям» [6, с. 104; 8, с. 85]. Для прикладу, мама Володимира Хуторянського – мешканця с. Олександрівки, який через недолугий наказ командира загинув за два дні до свого 19-го дня народження, так і не змогла прийти до тями, коли побачила запаяну домовину з тілом сина. Від нервового перенапруження пані Марія «захворіла цукровим діабетом, втратила стопу ноги, а невдовзі й життя» [6, с. 104].

Ще одна особливість залучених епістолярних джерел у тому, що за своїм змістом вони помітно відрізняються між собою, насамперед залежно від того, у якому віці респонденти згадували події. У тих, хто робив це під час війни (наприклад у листах до батьків), помітно більше заспокійливих інтонацій. І, навпаки, коли згадувати треба було вже пізніше, то тут негативних емоцій і, відповідно, оповідних сюжетів додавалося («декому боляче (було. – Авт.) пригадувати ті далекі, нелегкі дні» [2; 6, с. 55].

І все ж, за негативним впливом на психіку населення 10-літня війна виявилася достатньо локальною. Вона мало торкнулася широкого людського загалу, траплялося, що навіть в одній родині люди не знали, де перебував і що переживав їхній батько, син чи внук. Мали місце й більш моторошні випадки, коли учасники афганської авантюри втратили психологічну рівновагу, а найрідніші, через свою необізнаність чи неухважність, не могли перешкодити актам суїциду. Тож, набагато частіше громадськість реагувала на окремі «інформаційні вкиди», проте загальносуспільного резонансу це не викликало, бо віра, що там, «на верху», усе під контролем, лишалася стійкою.

Стрес переживали тисячі людей, але в межах країни це не сильно відчувалося. Та й у можновладців з цим особливою мороки не було. Водночас, керівники місцевих військкоматів, яким доводилося повідомляти рідним сумні звістки, персонально не несли відповідальності за те, що відбувалося. Інколи навіть навпаки – їм дякували за салют автоматними пострілами, якими військові проводжали загиблих в останню дорогу. Ні про які протестні акції, зрозуміло, не йшлося, а батьки та родичі убитих самотужки долали «посттравматичні стресові розлади» [9].

Своєрідним маркером скорботи тієї війни стала процедура підготовки та відправки тіл загиблих воїнів для захоронення на батьківщині. Люди якось несподівано дізналися, що є такий вид занять, але не відразу. Володимир Боржков, який був призваний в армію 16 жовтня 1979 р., попервах і не підозрював, що його чекає. Під час проходження вишколу

* Сленговий вираз «за річкою» використовувався в роки радянсько-афганської війни як кодова назва Афганістану; походження пов'язане з географічним розташуванням країни за річкою Аму-Дар'я.

молодого бійця він здобув дивну спеціальність «медника-жестянщика» [6, с. 140]. А коли збагнув, навіщо й що він конкретно має виготовляти, «то в нього все почало падати з рук» [6, с. 140]. Злякався й відмовився категорично. Жодної цинкової домовини В. Боржков так і не склепав (його перевели до інженерного відділу), але його «більш стійких» побратимів така участь не оминула. Кремлівське керівництво, готуючись до введення військ в Афганістан, добре розуміло, до чого, власне, таке рішення призведе, проте це його не зупинило.

Стресів вистачало і без служби в медичних частинах, підрозділах, пунктах та госпіталах. Згаданий В. Боржков, приміром, став свідком того, як на початку радянського вторгнення один із військово-транспортних літаків схибив під час посадки й урізався в скелю. Тоді загинуло 58 військовослужбовців. Це були «перші масові жертви війни», які довелося побачити Володимиру [6, с. 141]. Усе життя його мучитимуть кошмари; періодично він переживатиме сильний страх, жах, відчай, огиду. Найчастіше йому снитиметься епізод, коли він щосили кидає гранату, а вона падає йому до ніг, і відфутболити її не вдається.

Афганський синдром – це не лише порушення психічного стану, що розвивалося після пережитих стресів. Багато потрясінь відбувалося від браку інформації. Батьки, приміром, знали, що їхні сини «виконують інтернаціональний обов'язок», і що альтернативи тому немає [10]. Війна, мовляв, є війна, і нічого тут не вдієш. Загальний настрій був такий, що «радянських солдатів саме для того й готували, тренували та відправляли, аби вони... перемагали» [6, с. 146]. У питання, чи усвідомлювала московська геронтократія при владі, тобто пристаріле за віком керівництво союзної держави «безперспективність та безглуздість війни в далекій азійській країні», вони особливо не вникали [2]. Тому й претензій до влади не пред'являли. Ризики й горе, якщо воно траплялося, усвідомлювали як роковий збіг обставин, тяжкий жереб, що випав на долю тієї чи іншої сім'ї. Батькам, а передусім матерям, нічого не лишалося, як молитися, просити Господа Бога й саму долю зберегти їхніх дітей.

Замовчування правди про війну – давня традиція. У випадку з афганською авантюрою кремлівських можновладців – це, без перебільшення, цілеспрямована й системна політика. Річ у тім, що жахи цієї війни аж ніяк не вписувалися в «безхмарне життя розвиненого соціалізму», про яке постійно писали журналісти «Правди» та інших радянських газет і журналів. А неприємні ситуації виникали раз по раз. Так, виконуючи «мирне завдання» (ремонт трубопроводу, яким СРСР поставляв пальне до Афганістану), рядовий Володимир Васютинський опинився на незнайомій території без бойової підтримки. Не сам, а з капітаном і сержантом. З ризиком для життя та великими труднощами група добиралася до свої частини. Невдовзі наштотувалися на «духів» (моджахедів). Вибір був невеликий – смерть або полон. Але повезло, бо якраз надійшла допомога – БТР і КамАЗ із бійцями прикриття. Перед цим В. Васютинський встиг помітити, що капітан «гарячково зірвав з себе погони й разом із кашкетом пожбував їх у бік» [6, с. 154]. Інцидент було вичерпано, бо навіть якби рядовий доповів начальству про такий «подвиг» офіцера, то десь на рівні заступника командира батальйону (чи полку) все б і закінчилося.

У радянській армії існувало багато традицій, які брали свій початок ще з часів Російської імперії. Одна з них пов'язана з морально-психологічною готовністю військових «стійко переносити всі труднощі й поневір'яння військової служби» [10]. Не секрет, що ті труднощі часто-густо були, так би мовити, «штучними». Однією з проблем, із якою довелося мати справу військовослужбовцям ОКРВ, було недоїдання, голодування. Привертає увагу, що рядові та сержанти надто багато переймалися питанням отримання посилок із продуктами від батьків, рідних. Хоча це мало допомагало – нерідко «солдатики ледве животіли» [2; 6, с. 155]. Бувало, особливо коли несли службу у віддалених гарнізонах чи на сторожових пунктах, тижнями харчувалися одними консервами. Про «вітаміни, овочі, фрукти й не згадували» [6, с. 155]. Від цього часто нездужали.

Висновки. Аналіз епістолярної спадщини та матеріалів усної історичних досліджень дає нам унікальний шанс змінити фокус інтерпретації подій радянсько-афганської війни 1979–1989 рр. із, умовно, радянської на українську. «Обов'язковість» цитувань російських публікацій із цієї проблематики, лівова частка яких припадала на московські видання,

втрачає свою доцільність. Такою ж мірою згасає інтерес до власне політичної історії – війна постає як авантюра, що від самого початку й до завершення супроводжувалася стресами й розпачом від переживань та втрат рідних людей. Водночас, радянсько-афганська війни стає «більш відомою». Насамперед через поживлення пізнавальної цікавості до того напруження, перманентного стресу, що його доводилося переживати тисячам військовослужбовців, а також тим рідним, які отримували сповіщення про смерть чи каліцтво своїх дітей, батьків. Введення до наукового обігу нових автентичних джерела дає змогу показувати більший масштаб трагедії, ніж це вдавалося раніше.

Список літератури

1. «Афганський синдром» – чи стосується лише військових? URL: surl.lt/iisocy.
2. Вяткіна К. Дві війни – одна біль. URL: surl.li/ybtaut.
3. Афганська війна 1979–1989. *Енциклопедія історії України в 10 т.* Т. 1 / редкол.: В. Смолій та ін. Київ: Наук. думка, 2003. 688 с.
4. Ковальков О., Куценко О. Афганська війна СРСР (1979–1989) на сторінках періодичних видань Організації Українських Націоналістів (революційної). *Сторінки історії*. 2024. Вип. 59. С. 241–262. URL: surl.li/ghrdyc.
5. Присяжнюк Ю. Українці: покоління сучасної молоді. *Черкаський край*. 2022, 19 жовтня. С. 3.
6. Горошко С., Ільчук Л., Кукла О., Червінський В. Обпалені вогнем Афгану: біографічні нариси, відомості, довідки, спогади, листи, документи і матеріали. Жашків: Вид. С. І. Горошко, 2015. 416 с.
7. Воїни-інтернаціоналісти на Тернопільщині. URL: surl.li/gchbgj.
8. Ковальков О. Гератська криза березня 1979 року та ескалація радянської присутності в Демократичній Республіці Афганістан. *Наукові записки: Історичні науки*. Вип. 22. Кіровоград, 2015. С. 84–90.
9. З турботою до ветеранів-афганців. URL: surl.li/jlrrqb.
10. Пільги та соціальні гарантії ветеранам війни, які брали участь у бойових діях в Афганістані та на території інших держав. URL: surli.cc/bxloji.

References

1. «Afghan syndrome» – does it only apply to the military? Retrieved from: surl.lt/iisocy [in Ukrainian].
2. Vyatkina, K. Two wars – one pain. Retrieved from: surl.li/ybtaut [in Ukrainian].
3. Afghan War 1979–1989. (2003). *Encyclopedia of the History of Ukraine in 10 vols.* Vol. 1. Kyiv [in Ukrainian].
4. Kovalkov, O., Kutsenko, O. (2024). The Afghan War of the USSR (1979–1989) on the pages of periodicals of the Organization of Ukrainian Nationalists (revolutionary). *Pages of History*, 59, 241–262. Retrieved from: surl.li/ghrdyc [in Ukrainian].
5. Prysyzhnyuk, Yu. (2022). Ukrainians: Generations of Modern Youth. *Cherkasy Region*, October, 19, 3 [in Ukrainian].
6. Goroshko, S., Ilchuk, L., Kukla, O., Chervinsky, V. (2015). Burnt by the Fire of Afghanistan: Biographical Essays, Information, References, Memoirs, Letters, Documents and Materials. Zhashkiv [in Ukrainian].
7. Internationalist warriors in the Ternopil region. Retrieved from: surl.li/gchbgj [in Ukrainian].
8. Kovalkov, O. (2015). The Herat crisis of March 1979 and the escalation of the Soviet presence in the Democratic Republic of Afghanistan. *Scientific notes: Historical sciences*, 22, 84–90 [in Ukrainian].
9. With care to Afghan veterans. Retrieved from: surl.li/jlrrqb [in Ukrainian].
10. Benefits and social guarantees for war veterans who participated in hostilities in Afghanistan and on the territory of other states. Retrieved from: surli.cc/bxloji [in Ukrainian].

Надійшла до редакції / Received: 30.09.2025
Схвалено до друку / Accepted: 22.10.2025

